

Høgskulen på Vestlandet

Bacheloroppgave

BSO321-H-2021-VÅR-FLOWassign

Predefinert informasjon

Startdato:	30-04-2021 09:00	Termin:	2021 VÅR
Sluttdato:	14-05-2021 14:00	Vurderingsform:	Norsk 6-trinns skala (A-F)
Eksamensform:	Bacheloroppgave		
SIS-kode:	203 BSO321 1 H 2021 VÅR		
Intern sensor:	(Anonymisert)		

Deltaker

Kandidatnr.:	351
---------------------	-----

Informasjon fra deltaker

Antall ord *:	7999
----------------------	------

Egenerklæring *: Ja
Jeg bekrefter at jeg har registrert oppgavetittelen på norsk og engelsk i StudentWeb og vet at denne vil stå på vitnemålet mitt *: Ja

Gruppe

Gruppenavn:	(Anonymisert)
Gruppenummer:	29
Andre medlemmer i gruppen:	Deltakeren har innlevert i en enkeltmannsgruppe

Jeg godkjenner autalen om publisering av bacheloroppgaven min *

Ja

Er bacheloroppgaven skrevet som del av et større forskningsprosjekt ved HVL? *

Nei

Er bacheloroppgaven skrevet ved bedrift/virksomhet i næringsliv eller offentlig sektor? *

Nei

Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Samvær og tilknytning til fosterforeldre

Parental visitation and attachment to
foster parents

Kandidatnummer: 351

Bachelor i sosialt arbeid

Fakultet for helse- og sosialvitenskap

Innleveringsdato: 14.05.2010

Antall ord: 7999

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Abstract

Title: Parental visitation and attachment to foster parents

Purpose: In my bachelor thesis I'll look into how children in the foster care system developed attachment to their foster parents despite earlier living under maltreatment and how parental visitation can influence the attachment.

Issue: How can parental visitations influence the child attachment to foster parents?

Method: I've chosen to do literature study, I've done research in the following databases: Oria, Idunn and Bufdirs online library. I found four research articles that are relevant to my issue. The themes of the articles are parental visitations, attachment, children, biological parents and foster parents.

Result: The study shows children's earlier attachments, age, how severe the maltreatment they have been exposed to, relationship with biological parents and how the foster parents' ability to give support and care can influence the attachments to the foster home. Some children experience parental visitations as comfort and safety to establish attachment to the foster parents. Other children become anxious, scared or retraumatized and that can influence their new attachment to foster parents. Nowadays most kids have contact with their biological parents through social media, and have more contact than the parental visitations agreement allows. Children's reactions to this form of contact are not more different than physical meetings.

Conclusion: Every child's story is unique, the same for their relationship with biological parents. Contact with biological parents and attachment to new foster parents is complex and can be challenging. The best for the child's well-being is both biological and foster parents both give their support and care in the situation of the child, and take into consideration the child's wishes when it comes to amount of contact and in what way.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema og relevans for yrket	3
1.2 Problemstilling	4
1.3 Avgrensning	4
1.4 Begrepsavklaring	4
1.5 Rammene for plassering	5
1.6 Oppgavens struktur	6
2.0 Metode	6
2.1 Litteraturstudie som metode	6
2.2 Valg av litteratur til teori	7
2.3 Litteratursøk	7
3.0 Teori	10
3.1 Tilknytningsteori	10
3.1.1 Tilknytningskvalitet	10
3.2 Indre arbeidsmodeller	11
3.3 Barns utvikling	12
3.4 Omsorgssvikt	13
3.4.1 Konsekvenser av omsorgssvikt	13
3.4.2 Barn som flytter i fosterhjem	14
3.5 Samvær	14
4.0 Funn	15
4.1 «Samvær etter omsorgsovertakelse. En barnefaglig og juridisk utredning»	15
4.2 «Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg. Det er jo morsomt for mamma å følge med på oss. da ser hun at vi driver med idrett»	16
4.3 «Do frequency of visits with birth parents impact children’s mental health and parental stress in stable foster care settings»	17
4.4 «Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie»	18
5.0 Drøfting	19
5.1 Tilknytning og indre arbeidsmodeller	19
5.2 Barnets alder.....	20
5.3 Samvær	21
5.4 Kontakt på sosiale medier	24
6.0 Oppsummering	26
7.0 Referanseliste	27

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema og relevans for yrket

Ved utgangen av 2019 bodde 9832 barn i alderen 0-17 år i fosterhjem, 86% av barna var 6- 17 år. Noen barn plasseres hos slekt eller andre i nært nettverk, mens flesteparten plasseres i fosterhjem hos mennesker de ikke kjenner fra før (Bufdir, 2021a). Foreldrenes manglende omsorgsevne, rusmisbruk eller psykiske sykdom er noen av hovedårsakene til at barn flyttes i fosterhjem (Backe-Hansen et al., 2013, s. 49). Formålet med å plassere barn i fosterhjem er å sikre de en best mulig oppvekst (Backe-Hansen et al., 2013, s. 9).

Praksis i barneverntjenesten ga meg innblikk i hvordan undersøkelser foregår og tiltak iverksettes, og jeg fikk innblikk i en sak hvor et lite barn ble plassert i fosterhjem. Saken var kompleks og vanskelig for alle parter. Når jeg skal skrive bacheloroppgave og får muligheten til å fordype meg i et tema har jeg valgt fosterhjemsplassing. Som vi ser er mine refleksjoner om tema basert på spesifikke situasjoner jeg har opplevd og observert.

Gjennom studiet tilegner vi oss kunnskap om eksempelvis sosiale forhold, stigmatisering, utenforskap, tilknytning og fattigdom. Ifølge Fellesorganisasjonens (FO) yrkesetiske grunnlagsdokument (2019) møter vi som sosionomer mennesker i vanskelige situasjoner og som er avhengig av vår hjelp. Sosionomers oppgave er «[...]å bistå mennesker som har behov for hjelp, for å sikre menneskeverdige levekår og livskvalitet» (FO, 2019, s. 3). Som barnevernsansatt vil en av de vanskeligste sakene være knyttet til omsorgsovertakelse, vurdering av beste for barnet «[...] det berører verdivalg og dilemmaer som ofte er knyttet til barns og foreldre motstridende interesser» (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 238). Sosionomer har makt til å hjelpe, til tross for at man må gripe inn mot andres vilje (FO, 2019, s. 3). Kunnskapen jeg tilegner meg gjennom skriveprosessen er relevant hvis jeg velger å jobbe innenfor skole, NAV eller kriminalomsorgen. Å få bedre innsikt i teori om tilknytning og barns vanskelige oppvekst vil det gi meg bedre forståelse i møte med mennesker i vanskelige livssituasjoner.

1.2 Problemstilling

Med utgangspunkt i temaet om fosterhjem, tilknytning og samvær er følgende problemstilling valgt;

Hvordan kan samvær med biologiske foreldre påvirke barnets tilknytning til fosterforeldrene?

1.3 Avgrensning

Grunnet oppgavens begrensning vil saksbehandlingen og prosessen frem til plassering ikke bli sett nærmere. Jeg har valgt å avgrense fosterhjem til kommunale fosterhjem og ser ikke på statlige fosterhjem og slektsfosterhjem. Oppgaven fokuserer på omsorgsovertakelse etter § 4-12 (barnevernloven, 1992). For å se på tilknytning til fosterfamilien er det relevant å se på barnas historie før plassering, det forutsetter at oppgaven tar for seg barn som har bodd med biologiske foreldre en periode. Derfor utelukkes barn som plasseres rett etter fødsel. I oppgaven er det ikke rom for å belyse fosterforeldres behov for veiledning eller verktøy som kan benyttes. Det er heller ikke rom for å studere saksbehandlernes rolle eller tverrfaglig oppfølging av barnet, brudd i fosterhjem og tilbakeføring til biologiske foreldre.

1.4 Begrepsavklaring

Avsnittet forklarer sentrale begreper for oppgaven. Andre begrep og teorier forklares fortløpende.

Barn og unge regnes som mellom 0-18 år. Det er barn i denne alderen avgjørelser om samvær etter omsorgsovertakelse fattes (Haugli & Havik, 2018, s. 14). Oppgaven bruker betegnelsen barn og fosterbarn om hverandre.

Omsorgsovertakelse vil si «den formelle avgjørelse som treffes når det offentlige overtar omsorgen i foreldrenes sted» (Haugli & Havik, 2018, s. 14). Oppgaven bruker plassering, flytting og omsorgsovertakelse om hverandre.

Sosiale medier «[...]omfatter SMS, telefon, facebook, snapchat, instagram, msn, twitter, skype og lignende» (Aamodt & Mossige, 2014, s. 13).

1.5 Rammene for plassering

Barnevernloven (1992) har tre styrende prinsipper som vektlegges når avgjørelser skal fattes, et av prinsippene er det biologiske prinsipp. Utgangspunktet er at det beste for barn er å vokse opp sammen med biologiske foreldre og ved omsorgsovertakelse skal kontakten mellom dem opprettholdes (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 30). Man antar at barnet har stor verdi av å vokse opp med egne foreldre og at barna ikke skal skilles fra foreldre mot sin vilje, dette er sentralt i FNs barnekonvensjon artikkel 9. Unntaket er dersom barnevernet beslutter at «barnets beste» er å skilles fra foreldrene (Forente nasjoner, 2003, artikkel 9).

Før barnevernstjenesten overtar omsorgen for barnet og barnet flytter i fosterhjem har det vanligvis vært forsøkt med hjelpetiltak i hjemmet. Formålet med hjelpetiltak er å bidra til positiv endring i barnets og familiens situasjon (Barnevernloven, 1992, § 4-4). Er ikke hjelpetiltak tilstrekkelig for å sikre barnet en god omsorgssituasjon plasseres barnet utenfor hjemmet (Bufdir, 2021b) og barnevernet overtar omsorgen for barnet som plasseres i fosterhjem eller institusjon (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 191).

Oppgaven fokuserer på plassering i fosterhjem etter barnevernloven (1992) § 4-12.

I barnevernloven (1992, § 4-12) står det at det kan fattes vedtak om omsorgsovertakelse

- a) dersom det er alvorlige mangler ved den daglige omsorgen barnet får, eller alvorlige mangler i forhold til den personlige kontakt og trygghet som det trenger etter sin alder og utvikling.
- b) dersom foreldrene ikke sørger for at et sykt, funksjonshemmet eller spesielt hjelpetrengende barn får dekket sitt særlige behov for behandling og opplæring,
- c) dersom barnet blir mishandlet eller utsatt for andre alvorlige overgrep i hjemmet, eller
- d) dersom det er overveiende sannsynlig at barnets helse eller utvikling kan bli alvorlig skadd fordi foreldrene er ute av stand til å ta tilstrekkelig ansvar for barnet (Barnevernloven, 1992, § 4-12).

Videre fatter fylkesnemnda vedtak om barn og foreldre skal ha samvær og i hvilket omfang (Barnevernloven, 1992, § 4-19 annet ledd). Fosterforeldre må ha egen evne til å gi barnet et

godt og trygt hjem og følge opp barnet i samsvar med forutsetningene for plasseringen (Barnevernloven, 1992, §4-22). Krav til fosterforeldre kommer også tydelig frem i forskrift om fosterhjem (2003). Barnevernstjenesten har ansvar for å følge opp barnet som er plassert og gi fosterforeldrene råd og veiledning (forskrift om fosterhjem, 2003, § 7).

1.6 Oppgavens struktur

I kapittel 2 presenteres den metodiske tilnærmingen for oppgaven. Det redegjøres for valg av metode, og jeg presenterer litteraturstudie og litteratursøk. Kapittel 3 presenterer det teoretiske rammeverket og gjør rede for tilknytningsteori, indre arbeidsmodeller, omsorgssvikt og samvær. I Kapittel 4 presenteres funnene, fire forskningsartikler som er et resultat av litteratursøket. Videre presenteres drøfting av problemstillingen med utgangspunkt i teori og funn i kapittel 5 og en oppsummering av oppgaven i kapittel 6.

2.0 Metode

2.1 Litteraturstudie som metode

Flere metoder kan brukes til å undersøke temaet i oppgaven. Den metodiske tilnærmingen er en litteraturstudie der jeg har søkt etter forskning som belyser min problemstilling. Bakgrunnen for valg av litteraturstudie er oppgavens omfang, samtidig har jeg behov for å finne informasjon som kan være utfordrende å innhente gjennom intervju eller observasjon grunnet tidsrammen på oppgaven. Et mål er å finne pålitelig forskning som er relevant og kan bidra til ny kunnskap (Dalland, 2020, s. 63). Ifølge Thidemann (2017, s. 79-80) vil man ved litteraturstudie systematisere kunnskap fra skriftlige kilder og som er relevant for å besvare problemstillingen. Litteraturstudie har en hermeneutisk tilnærming, eller med andre ord en fortolkende tilnærming. «Å fortolke er å forsøke å finne frem til meningen i noe, eller forklare noe som i utgangspunktet er uklart» (Dalland, 2020, s. 48). Jeg vil tolke og forstå teori og forskningsartikler, kunnskapen om temaet utvikles samtidig som problemstillingen besvares. Ved å fortolke forskningsartiklene en etter en vil jeg i drøftingen skape et større bilde og en helhet (Dalland, 2020, s. 49).

2.2 Valg av litteratur til teori

Teoridelen tar utgangspunkt i bøker fra fagområdet barn, barnevern og oppvekst.

Den ene boken er pensumbok fra barnevernsemnet, «*Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*» av Vigdis Bunkholdt og Inge Kvaran. Bøkene «*Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*» av Øyvind Kvello og «*Sveket I*» av Kari Killén har vært nyttig for å belyse barna som vokser opp i risiko- og omsorgssviktsituasjoner. I «*Oppvekst og psykologisk utvikling*» av Liv Mette Gulbrandsen har jeg hatt stort utbytte av kapittel 5, «*Tilknytning; teori og forskning*» skrevet av Lars Smith. «*Innføring i psykologi*» av Kjell Magne Håkonsen er benyttet for å belyse barns livskriser og «*Samvær i barnevernsaker: psykologiske og juridiske vurderinger*» av Trude Haugli og Toril Havik har gitt innsikt i ulike forhold ved samvær. Forfatterne er forskere og har erfaringer fra praksisfeltet innenfor barnevern og psykologi, noen av bøkene er også pensumlitteratur. Derfor anser jeg fagkildene som pålitelig og troverdig.

2.3 Litteratursøk

Det er nødvendig å vurdere aktualiteten og relevansen artikkelene hadde når forskningsartikkelene skulle velges. Artikkelen er relevant hvis den belyser problemstillingen og kvaliteten på kilden er god. Når man skal undersøke artikkelen og kildens kvalitet er det viktig at den er gyldig og holdbar. Kilden er gyldig dersom den er troverdig, og holdbar hvis den har en ektehet. For å vurdere gyldigheten og holdbarheten må jeg se hvilken tekst det er, hvem som er forfatter, formålet og når den skrevet (Dalland, 2020, s.153).

Fagfellevurdering handler om at vitenskapelige tidsskrifter skal ha viss kvalitet, og det er fagpersoner som vurderer om artikler og tidsskrifter opprettholder vitenskapelig standard (Dalland, 2020, s. 145).

Med utgangspunkt i problemstillingen «Hvordan kan samvær med biologiske foreldre påvirke barnets tilknytning til fosterforeldrene?» fant jeg nøkkelbegreper til søk etter litteratur; fosterhjem, fosterbarn, tilknytning, samvær, omsorgsovertakelse, utfordringer, biologiske foreldre, foster care og attachment. Ifølge Thidemann (2017, s. 87) kan søkestrategien handle om å definere nøkkelbegrep eller emneord, samt kombinasjoner av disse. Databasene som er brukt til innhenting av data og finne relevante artikler er; Barne-,

ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) nettbibliotek, Idunn og Oria. Thidemann (2017, s. 84) skriver at det er nyttig å tydeliggjøre søket ved å definere inklusjons- og eksklusjonskriterier. Inklusjonskriteriene mine var at litteraturen er fagfellevurdert, kvalitativ eller kvantitativ forskning, og at språket var norsk, dansk, svensk eller engelsk. Eksklusjonskriteriene var annet språk enn norsk, svensk, dansk og engelsk, og studier som ikke var overførbare til norsk kontekst. Det er viktig å utøve en form for kildekritikk knyttet til artiklene som er valgt. En utfordring var at teksten var bearbeidet av andre enn forfatteren, den kan være oversatt og tolket av andre slik at perspektivet som lå til grunn kan ha forandret seg (Dalland, 2020, s. 152).

Jeg har valgt fire artikler som belyser problemstillingen, en engelsk og tre norske artikler. Min måte å tolke forskningsfunnene på preger fremstillingen av funnene. De samme funnene kan av andre tolkes på en ulik måte. Jeg presenterer søkeprosessen, metoden og tema og i tabellen nedenfor. Senere i oppgaven presenteres artiklene nærmere.

Forskningsartikkel	Database, søkeord og treff	Metode	Artikkelens tema
«Samvær etter omsorgsovertakelse: en barnefaglig og juridisk utredning» av Elisabeth Gording Strand og Gunn- Astrid Baugerud Utgitt av OsloMet i 2018, på oppdrag fra Bufdir.	Bufdirs nettbibliotek Søkeord: «samvær» 77 treff.	Kvalitativ metode: Innhenting av rettskildemateriale og forskningsintervju utgitt etter 2005 Intervju med Myrsnipa samværssted, Norsk fosterhjemsforening, Landsforeningen for barnevernsbarn og en fylkesleder	Rapporten ser på barnets beste, hvilken betydning samvær og kontakt kan ha på barn, foreldre og fosterforeldre og faktorer som har betydning for samvær og tilknytning (Stang og Baugerud, 2018, s. 15)
«Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg» av Hilde A. Aamodt og Svein Mossige.	Idunn- Søkeord: «fosterhjem samvær» 127 treff.	Kvalitativt intervju ungdom i fosterhjem, tidligere barnevernsbarn, representanter fra fosterhjemsforeningen, mor og fostermor. Fokusgruppeintervju med	Rapporten ser på utfordringer og muligheter knyttet til barn og foreldres kontakt på sosiale medier, en kontakt som ofte er mer omfattende enn det samværsavtalen tilsier.

<p>Utgitt av Norsk Institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i 2014</p> <p>Rapporten er utarbeidet på oppdrag fra Redd barna og Landsforeningen for barnevernsbarn.</p>	<p>Et av treffene var publisasjon i tidsskriftet «Norges barnevern» med samme tittel og forfattere. Publikasjonen henviste til rapporten «Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg». Via referanselisten fant jeg primærkilden og valgte forskningsartikkel.</p>	<p>ansatte i barnevernstjenesten, miljøarbeidere, ungdom, fosterhjemsveiledere, foreldre og en bestemor. Totalt 34 informanter.</p> <p>Rapporten presenterer teori som rammeverk for undersøkelsen.</p>	
<p>«Do frequency of visits with birth parents impact children´s mental health and parental stress in stable foster care settings” av Sturla Fossum, Svein Arild Vis og Amy Holtan.</p> <p>Artikkelen er publisert på nettsiden Cogent Psykology.</p>	<p>Budirs nettbibliotek</p> <p>Søkeord: «Fostercare attachment»</p> <p>16 treff.</p>	<p>Kvantitativt spørreskjema hvor 203 fosterforeldre har svart.</p>	<p>Artikkelen ser på hvordan samvær med biologiske foreldre påvirker barnets tilknytning til fosterforeldre, barnets psykiske helse og kompetanse samt fosterforeldrenes nivå av stress.</p>
<p>«Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie» utgitt av Barne-, ungdom- og familiedirektoratet (Bufdir) i 2016.</p>	<p>Budirs nettbibliotek</p> <p>Søkeord: «Fosterhjem tilknytning»</p> <p>16 treff.</p>	<p>Studien presenterer teori og metoder.</p>	<p>Rapporten tar for seg tilknytningsteori, fosterbarn og fosterforeldre for så å finne og vurdere ulike metoder som barnevernet kan bruke i arbeidet med å styrke tilknytningen til barnet i fosterfamilien. Dette for å skape en trygg og stabil omsorgssituasjon for barnet.</p>

Tabell 1 : Oversikt over utvalgte forskningsartikler (Strand & Baugerud, 2018; Aamodt & Mossige, 2014; Fossum et al., 2018; Bufdir, 2016).

Forskningsartiklene regnes som pålitelig, gyldig og med høy grad av holdbarhet fordi de er fagfelleurdert, skrevet av erfarne forskere og publisert enten i anerkjente tidsskrift eller gjennom vitenskapelige kanaler. Jeg anser artiklene som tidsaktuelle til tross for at den eldste er fra 2009. Artiklene som er valgt er relevante for problemstillingen ettersom de tar for seg teori og funn knyttet til samvær, tilknytning og fosterhjem. Forskningen går i dybden på mitt tema og jeg synes utvalgte forskningsartikler er dekkende for å besvare problemstillingen. Litteratursøkene ga mange treff, men det var disse artiklene jeg opplevde som mest relevant, av høy kvalitet og beskrivende for min oppgave.

3.0 Teori

Kapitlet tar for seg relevant teori som er oppgavens rammeverk og som jeg senere vil drøfte mot problemstillingen. Jeg ser på tilknytningsteori, barns utvikling, omsorgssvikt, konsekvenser for barn og hvordan de kan reagere på å flytte i fosterhjem samt teori om samvær.

3.1 Tilknytningsteori

I løpet av barnets første leveår utvikler de trygghet og tilknytning til foreldre gjennom samspill. Det oppstår et emosjonelt bånd hvor barnets tilknytningsperson representerer trygghet i møte med utfordringer og er en støtte for barnets selvregulering i stressende og vanskelige situasjoner (Smith, 2017, s. 141). Tilknytningen etableres uavhengig hvordan omsorgsgiver dekker barnas fysiske og emosjonelle behov (Haugli & Havik, 2018, s. 69). Ifølge Bowlby er tilknytning «[...] et atferdssystem med en innebygd motivasjon om å søke trøst når farer truer og et innstilt mål om å oppnå fysisk nærhet i slike situasjoner» (Smith, 2017, s. 152). Omsorgsgivers fysiske og psykiske tilgjengelighet har stor betydning for barnets utvikling av tilknytning. Er tilgjengeligheten tilstede vet barnet at de har en trygg base for utforsking og støtte dersom de opplever noe som farlig eller truende (Smith, 2017, s. 152). Barnets tilknytningsatferd kommer til syne dersom barnet er i ukjente omgivelser, er syk, opplever stress eller har behov for trøst og omsorg (Killén, 2009, s.118).

3.1.1 Tilknytningskvalitet

Gjennom sin observasjonsstudie på spedbarn i deres første leveår fant Mary Ainsworth at tilknytningsrelasjoner varierer og at trygge barn lettere utforsker omgivelsene fordi de vet at foreldrene er tilgjengelig og vil møte følelsene deres ved behov. Barn som opplever at foreldre ikke reagerer eller at de er uforutsigbare kan være utrygg og reagere med å være unnvikende, krevende eller ambivalent i tilknytning til andre (Smith, 2017, s. 142-143).

Resultatene fra Ainsworths studie "Fremmedsituasjonen" er utgangspunktet for tre typer tilknytningskvaliteter. Studentene til Ainsworth fant senere en fjerde form for tilknytning (Kvello, 2020, s. 88). Unnvikende tilknytningsmønster (A) fører til at barnet har lav

relasjonskompetanse og opplever lite tilfredsstillende utviklingsstøtte. Omsorgspersonen kan opptre likegyldig overfor barnet, latterliggjøre eller undervurdere barnet. Barnets overlevelsesstrategi er å ikke vise egne behov og følelser, og det skaper trygghet ved å ta avstand. Barn som utvikler trygg tilknytning (B) har aksepterende, kjærlige, følsomme og tilgjengelige omsorgsgivere. Egenskapene til omsorgsgiver fører til at barnet lærer å regulere egne følelser gjennom hjelp og støtte og danner grunnlag for at barnet skal føle seg forstått og trygg (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 72-73). Ambivalent/utrygg (C) tilknytning er den tredje formen. Den utvikler barn som opplever omsorgsgiver som tilbaketrukket og uforutsigbar i sin respondering. Barna blir lite utforskende, har utfordringer knyttet til separasjon og gjenforening, noen blir passive mens andre kan uttrykke aggresjon (Killén, 2009, s. 121). Barnet blir avhengig av støtte og bistand og fremstår som umodent og lite selvstendig da omsorgsgiver ofte behandler barnet som hjelpeløst og yngre enn det er (Kvello, 2020, s. 98). Barnets overlevelsesstrategi blir å ikke vise egne behov og følelser, og skape trygghet ved å ta avstand (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 72-73). Etterhvert ble også en fjerde form for tilknytning identifisert; desorganisert tilknytning (D). Barna mangler strategier for å skape trygghet for seg selv, de lever i et kaos hvor de ikke klarer å sikre seg nok omsorg i en hverdag hvor omsorgsgiver opptrer truende, er uforutsigbare og ustabile (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 73). Denne formen for tilknytning oppstår hos barn som lever med mange risikofaktorer hvor foreldre har store belastninger og dysfunksjoner (Haugli & Havik, 2018, s. 71).

3.2 Indre arbeidsmodeller

Bowlby utviklet indre arbeidsmodeller som en forklaring på hvordan omsorgsutøvelsen fra foreldre påvirker utviklingen til barnet (Haugli & Havik, 2018, s. 72). Når barnet og omsorgsgiver starter samspillet utvikles en indre arbeidsmodell. Modellen er en samling av tanker, følelser og handlingsberedskap barnet etablerer seg basert på omsorgen det får. Ved god omsorg erfarer barnet at det fortjener omsorg og omtanke og lærer å stole på andre mennesker. De utvikler en god arbeidsmodell hvor de forventer positiv oppmerksomhet og støtte, deres atferd gjenspeiler forventningene og fører til at de får positive reaksjoner tilbake. Dårlig omsorg har motsatt effekt og barnet kan tvile på egen verdi og ha liten tro på at andre bryr seg om dem. Barnet utvikler en dårlig arbeidsmodell hvor de møter andre mennesker med avvisning og sinne. Dersom barnet møtes med negative reaksjoner tilbake

blir den indre arbeidsmodellen til barnet bekreftet og vedlikeholdt. Modellen er etablert når barnet er omtrent 2 år og er vanskelig å endre dersom den er godt etablert, likevel kan den endres ved nye erfaringer, positive og negative, som kan justere arbeidsmodellen (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 71-72). Ifølge Kvello (2020, s. 86) vil erfaringer tidlig i livet påvirke arbeidsmodeller i større grad enn erfaringer senere i livet. Mennesker ser etter bekræftelser på sine antakelser om seg selv i møte med andre og den indre arbeidsmodellen er styrende for hvilke forventninger man blir møtt med, eksempelvis bekræftelse eller ignorering (Haugli & Havik, 2018, s. 72). Barn som har vært utrygg i sin tilknytning kan oppleve å få en trygg tilknytning dersom de opplever stabilitet og bedre omsorgsbetingelser over tid. Dette kan eksempelvis gjelde barn som flytter i fosterhjem (Smith, 2017, s. 171).

3.3 Barns utvikling

Erik Erikson utviklet teorien om livskriser og psykososiale faser som mennesker går igjennom. Fem av de åtte fasene går barn gjennom før de blir 20 år. Måten vi møter utfordringene på kan løses på gode eller mindre gode måter. Hvordan vi håndterer den kommende psykososiale livskrisen handler også om hvordan vi har håndtert de forrige. Fra tidlig i barndommen begynner søket etter hvem og hva vi er. Ifølge Erikson er identiteten vår knyttet til det å oppleve sammenheng, hvor en av de viktigste faktorene for dette er kontinuitet og stabilitet, blant annet innenfor familien. Følelsen av kontinuitet henger også sammen med hvem «jeg» var, er og skal bli (Håkonsen, 2009, s. 50).

I barnets første fase, fra barnet blir født og til omtrent atten måneder, lærer barnet tillit eller mistillit avhengig av erfaringer fra omsorgsgivere. Dette vil påvirke evnen til å danne nære relasjoner senere i livet. I fase to er barnet mellom 1,5 og 3 år og blir mer selvstendig, utforskende og lærer mestring, men har samtidig behov for veiledning. I den tredje fasen er barnet mellom tre og fem og barnet kjenner på samvittighet og skyldfølelse. Skyld kan føre til at barnet blir forsiktig, initiativløs og er lite aktivt. I fase fire er barnet mellom seks og fjorten år. Fasen handler om kreativitet versus underlegenhet og barnet ser på seg selv som et resultat av hva de lærer (Håkonsen, 2009, s. 46-49). I femte fase er barnet blitt mellom fjorten og tyve år. Fasen handler om identitet versus forvirring, det skjer store fysiske forandringer i kroppen, sosial utvikling, seksualitet og starten på voksenlivet. I denne fasen gjenopplever unge tidligere faser og utvikler egoidentitet. Et ønske om kontroll,

forutsigbarhet og mening, forvirring om hvem man er og fremtiden er faktorer Erikson trekker frem i denne fasen (Håkonsen, 2009, s. 49).

3.4 Omsorgssvikt

Omsorgssvikt handler om at barnet ikke får tilstrekkelig omsorg og beskyttelse fra sine omsorgsgivere. Alvor av omsorgssvikten varierer og handler om i hvilken grad barnet får kjærlighet og hvor tilstedeværende foreldrene er. Den fysiske og psykiske utviklingen til barnet, graden av hygiene og fysiske symptom som infeksjoner og sår kan fortelle noe om grad av omsorgssvikt. Samspeilet mellom barnet og foreldrene preges av lite glede, involvering og engasjement, og er av dårlig kvalitet. Familiene kan fremstå kaotiske med manglende rutiner, enkelt kosthold, foreldre som har problemer med å forstå barnas ønsker, behov og følelser (Kvello, 2020, s. 319-320). Kvello (2020, s. 319) deler omsorgssvikt opp i undergrupper og eksempler fra listen er å utsette barnet for farer, manglende tilsyn og kontroll på hvor barnet er, psykisk omsorgssvikt som manglende emosjonell tilstedeværelse og ignorering av barnet og dets signaler. Vold, mishandling, utnyttelse og seksuelle overgrep er andre former for skadelig barneomsorg (Kvello, 2020, s. 213-216).

3.4.1 Konsekvenser av omsorgssvikt

Hos små barn kan omsorgssvikt gi fysiske konsekvenser som sen motorisk utvikling, lav vekt og generelt dårlig helsetilstand, og spise- og søvnvansker. Psykiske konsekvenser er at barnet er urolig og utrøstelig, har manglende nysgjerrighet og energi. Større barn reagerer ved å være passive, gi lite uttrykk for følelser, mangler initiativ, viser lite glede, er urolige eller har stort behov for oppmerksomhet. Barn kan også utvikle negativt selvbilde, lav selvfølelse og videre dårligere følelsesmessig, kognitiv og sosial utvikling (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 127). For ungdommer kan omsorgssvikt komme til uttrykk på to måter; passiv og udiskriminerende eller utagerende og aggressiv. Felles for uttrykkene er at ungdommene har lavt selvbilde, dårlig evne til å opprettholde kontakt med andre og er lite kritisk til hvem de omgås. Disse utfordringene kan føre til dårlige skoleprestasjoner, samtidig kan unge voksne ha vansker med forpliktelser og arbeid (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 127-128). Barn utsatt for omsorgssvikt kan ende med å selv ta skylden for dette (Killén, 2009, s. 148-152).

Barn som vokser opp med foreldre som utøver vold, er rusmisbrukere, psykisk utviklingshemmede, er psykisk syke eller andre former for omsorgssvikt opplever en hverdag preget av uforutsigbarhet og manglende stabilitet. Foreldre kan opptre truende eller være farlig for barna som dermed kan bli utrygge, oppleve økt stress, tilpasningsproblemer, følelsesmessige reaksjoner og oppleve utfordringer knyttet til atskillelse, skole og sosiale aktiviteter. Å leve med denne typen omsorgssvikt kan føre til konsekvenser for barnets utvikling og tilknytning til andre (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 132-142). Noen barn må ta på seg foreldrenes oppgaver både materielt og psykologisk, dette kalles parentifisering. Foreldrene ser på barna som en likeverdig voksen og barna får en foreldrerolle overfor egen forelder ved å gi støtte og omsorg og de tar på seg mye ansvar (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 140).

3.4.2 Barn som flytter i fosterhjem

Formålet med å flytte barn inn i en fosterfamilie er at de skal ivaretas på en bedre måte og få et bedre omsorgsmiljø. Å skilles fra foreldre kan være en belastning for barnet. Barnas reaksjoner på atskillelse for kjente omgivelser og mennesker er forskjellig, basert på barnets forståelse og reaksjoner på eksempelvis tid. Skjer flyttingen når barnet er lite, før tilknytningen til biologiske foreldre er ferdig etablert, kan de knytte seg til fosterforeldre som dermed blir de psykologiske foreldrene. De kan likevel kjenne på en sårbarhet knyttet til atskillelsen senere i livet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 266-267).

Selv om barn har vokst opp i et hjem preget av omsorgssvikt eller andre risikofylte forhold kan de likevel opplevd gode ting og være knyttet til foreldrene sine. Dersom barnet etablerer en tilknytning til fosterforeldrene kan de kjenne på en lojalitetskonflikt hvor de føler seg slitt mellom biologiske foreldre og fosterforeldre (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 282).

3.5 Samvær

Formålet med samvær er at barn og biologiske foreldre skal opprettholde kontakten til tross for at de ikke lenger bor sammen (NOU 2012: 5, s. 101). Samvær kan bidra til kontinuitet for barnet, samtidig som barnet kan ha behov for å vite hvordan foreldrene har det. Kontakt med foreldre kan føre til at barnet finner seg bedre til rette i fosterhjemmet eller motsatt,

avhengig av kvaliteten på samværet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 316). Foreldre, barna og fosterforeldrene kan ha ulike syn på hva godt samvær er og omfanget av dette. Et sentralt punkt for å vurdere barnets utbytte av samvær er barnets behov for støtte, for å endre sine syn på andre og seg selv (Havik, 2020, sitert i Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 316). Biologiske foreldre kan påvirke hvordan barn etablerer relasjon til fosterforeldrene sine, eksempelvis ved å «frigjøre» barnet eller utsette barnet for lojalitetspress under samvær (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 317). Forandringsfabrikken har utarbeidet en brosjyre basert på 100 barns uttalelser om samvær. Barna forteller om betydningen av å delta i beslutninger om samvær og hvordan deres egen medvirkning fører til at det blir riktig og trygt for dem å ha samvær. Videre trekker barna frem viktigheten av å bli hørt og tatt på alvor, å snakke fortrolig om hvordan samvær oppleves og behovet for informasjon (Forandringsfabrikken, 2021). I NOU 2012: 5 (s. 108-109) presenteres tre dilemmaer i forhold til samvær med utgangspunkt i utviklingspsykologiske og barnevernfaglige perspektiver; samvær kan forstyrre/hindre målet med plasseringen, reduksjon av samvær kan påvirke sannsynligheten for tilbakeføring til biologiske foreldre og foreldrenes klage på omfang av samvær skal skape uro og usikkerhet for barnet som er plassert. Under samvær hvor det er fare for at biologiske foreldre kan skade barnet eller på andre måter påvirke barnet negativt kan det føres tilsyn (Haugli & Havik, 2018, s. 142). I tillegg til fysisk samvær kan fylkesnemnda også regulere telefonkontakt, men de kan ikke kontrollere eller regulere kontakten barn og biologiske foreldre har via ulike former for sosiale medier (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 318).

4.0 Funn

4.1 «Samvær etter omsorgsovertakelse. En barnefaglig og juridisk utredning»

Rapporten ser hvilken betydning samvær og kontakt har på barn, foreldre og fosterforeldre. Ulike faktorer vektlegges vedrørende hvor ofte, begrensninger og opphør av kontakt og samvær som prioriteres (Stang & Baugerud, 2018, s. 15). Formålet med rapporten «[...] var å utfylle NOU 2016:16 med et kunnskapsgrunnlag for regulering av samvær i ny barnevernlov» (Stang & Baugerud, 2018, s. 9) og skal resultere i to alternativer for regulering av samvær, blant annet ved å se på samværsordninger i andre nordiske land (Stang & Baugerud, 2018, s. 9).

Rapporten ser på bakgrunnen for utfordringer knyttet til samvær og hvilke hensyn som må tas (Stang & Baugerud, 2018, s. 17-18). Videre ser rapporten på hvordan barn som flytter kan oppleve problemer når nye tilknytningsrelasjoner skal etableres med nye omsorgspersoner (Stang & Baugerud, 2018, s. 27-29).

Stang og Baugerud (2018, s. 65-66) undersøker hvordan prinsippet om barnets beste brukes til avgjørelser om barnets beste, vurderinger knyttet til risiko ved samvær og at samvær kan nektes eller begrenses av hensyn til barnet (Stang & Baugerud, 2018, s. 65-66). Barnets alder og utvikling til vektlegges ved avgjørelser om samvær, samt barnets reaksjoner før eller etter (Stang & Baugerud, 2018, s. 96). Foreldrenes utvikling er en faktor når samvær og formålet med samvær vurderes. De som får hjelp og veiledning klarer å komme over hindringer, foreldrene må også være villig til forandring. Foreldre må akseptere at barnet flytter og at barnets omsorgspersoner er fosterforeldrene (Stang & Baugerud, 2018, s. 102).

Fosterforeldrene ser hva som er det beste for barnet fordi de er rundt barnet i hverdagen, og før/etter samvær og det trekkes frem som positivt dersom fosterforeldrene viser foreldrene empati (Neil, 2003; Poirer & Simard, 2006 sitert i Stang & Baugerud, 2018, s. 105). Avslutningsvis presenteres to utkast til endring av barnevernloven og modeller til regulering av samvær (Stang & Baugerud, 2018, s. 165).

4.2 «Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg. Det er jo morsomt for mamma å følge med på oss. da ser hun at vi driver med idrett»

Rapportens mål er å “[...] tematisere hvilken betydning kontakten med foreldre gjennom sosiale medier har for barn som er under omsorg” (Aamodt & Mossige, 2014, s. 11). Studien har som nevnt intervjuet flere personer, og det blir i denne rapporten trukket frem at negativ kontakt ved bruk av sosiale medier fører til at plassering av barn i fosterhjem mislykkes (Aamodt & Mossige, 2014, s. 8-9). Sosiale medier fører til at barn og foreldre har kontakt utenom samværet som er avtalt, dermed har de oftere og mer utvidet kontakt enn tidligere (Aamodt & Mossige, 2014, s. 12). Informantene i rapporten påpeker hvor viktig det er med godt samarbeid med foreldre kan ha stor betydning for hvilken betydning kontakt via sosiale medier kan ha for barn og unge sin hverdag. Foreldresamarbeid kan være en løsning

for at barn skal få beskyttelse dersom kontakten er negativ (Aamodt & Mossige, 2014, s. 66).

Oppsummert kan sosiale medier skape utfordringer og vanskeligheter for barna og være vanskelig å kontrollere og barna klarer dermed ikke å finne ro i nytt fosterhjem (Aamodt & Mossige, 2014, s. 72). Likevel kan også kontakt via sosiale medier føre til at tilpasningen for barna blir enklere, de kan ha oftere kontakt med foreldre som dermed bidrar til at barn også mestrer vanskelige situasjoner. Sosiale medier kan også fungere som en erstatning for vanlig samvær (Aamodt & Mossige, 2014, s. 75). Ifølge Aamodt og Mossige (2014, s. 78) er det viktig at når gode samværsordninger skal tilrettelegges må man ta stilling til at kontakt også kan skje gjennom sosiale medier.

4.3 «Do frequency of visits with birth parents impact children's mental health and parental stress in stable foster care settings»

Artikkelen utforsker hvordan besøk av biologiske foreldre påvirker tilknytningen, barnets kompetanse og mentale helse, og stressnivået hos fosterforeldrene. Videre hvordan barnet blir påvirket av samværene og om de ønsker å kontakt med foreldrene (Fossum et al., 2018, s. 1).

Studien baserer seg på barn i alderen fire til tretten år som har bodd i fosterhjem i minst ett år (Fossum et al., 2018, s. 3). Barnas gjennomsnittsalder i studien ved plassering var vel to år (Fossum et al., 2018, s. 7). Måleenhetene som er blitt brukt er i spørreskjemaet er geografisk avstand mellom foreldre og fosterhjemmet, barnets mentale helse og kompetanse, herunder deltakelse på organiserte aktiviteter, hobbyer, husarbeid kvaliteter på relasjoner, og fosterforeldrenes stressnivå for å kartlegge om samværene med biologiske foreldre påvirket tilknytningen til fosterforeldrene (Fossum et al., 2018, s. 4).

Studien viste ikke noen spesifikk sammenheng mellom barn sin mentale helse og samvær med foreldre, men presiserer at barna som var med i undersøkelsen ble plassert når de var relativt små. Funnene viste at de fleste barna opplevde stabilitet og så på fosterforeldrene som mor og far og god psykisk helse. Det presiseres at en medvirkende årsak til dette kan være barnas tidlige alder ved plassering (Fossum et al., 2018, s.7-8). Videre fant studien at en

tredjedel av barna ble stresset i forbindelse med samvær. De positive reaksjonen som ble fokusert på var når barnet så frem til å møte de biologiske foreldrene sine, mens de negative reaksjonene var når barn var motvillig til å møte dem eller ikke ønsket å snakke med de under samvær (Fossum et al., 2018, s.2).

Forskerne trekker frem at barnets lave alder ved plassering kan være en svakhet for studien. Forfatterne konkluderer med at hyppige samvær for små barn plassert i fosterhjem tilsynelatende ikke har negativ påvirkning på barnet eller dets tilknytning til fosterforeldrene (Fossum et al., 2018, s. 8-9).

4.4 «Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie»

Rapporten er utgitt av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og redegjør for metoder som hjelper å gjøre tilknytningen mellom fosterhjem og fosterbarn sterkere. De har studert litteratur og forskning, og har sett på metoder som bidrar til å styrke tilknytningsforholdet mellom fosterhjem og fosterbarn (Bufdir, 2016, s. 6). Teori om tilknytning kan forklare hvilke relasjoner barn har samt betydningen av utvikling og muligheter til å skape tilknytning til omsorgsgivere (Bufdir, 2016, s.8). Rapportens hovedmål er “[...] presentere tilknytningsteori som forklarer hvordan ulike intervensjoner kan støtte opp om utvikling av en trygg tilknytningsrelasjon mellom barnet og omsorgspersonen” (Bufdir, 2016, s. 9). Det skilles mellom vanlig omsorg og profesjonell omsorg, og fosterforeldre må sørge for at fosterbarnet får begge disse formene for omsorg samtidig som barna får eksempelvis oppdragelse og materielle nødvendigheter og goder. Fosterforeldre må også hjelpe barna med å håndtere utfordrende situasjoner og traumatiske minner knyttet til tidligere opplevelser barna har hatt (Bufdir, 2016, s. 20). Det kan være vanskelig for fosterbarn å skape en tilknytningsrelasjon til fosterfamilien ettersom de ikke har vært der hele livet. Dermed kan de også ha skapt såkalte “utrygge indre arbeidsmodeller” både av verden rundt (Bufdir, 2016, s. 23).

5.0 Drøfting

Hensikten med oppgaven er å se hvordan samvær med biologiske foreldre kan påvirke barnets tilknytning til fosterforeldre. Tidligere presentasjon av teori skal drøftes opp mot funnene fra forskningsartiklene jeg har valgt.

5.1 Tilknytning og indre arbeidsmodeller

Tilknytning mellom barn og omsorgsgiver skjer tidlig i barnets utvikling og er en viktig faktor for hvordan barnet vil fungere sosialt senere i livet (Fossum et al., 2016, s.8). Barn som har opplevd omsorgssvikt og brudd i relasjoner må ved flytting til fosterhjem knytte seg til fosterforeldrene som deres nye omsorgspersoner. Utgangspunktet til fosterbarna er ulikt avhengig av alder og historie. Barn som flytter i fosterhjem får andre tilknytningserfaringer enn barn som vokser opp med sine biologiske foreldre (Bufdir, 2016, s. 23). Fosterbarn har utviklet en utrygg indre arbeidsmodell hvor de opplever verden som uforutsigbar og utrygg, og ser på seg selv som lite elskbar og lite verdifull dette kan komplisere utviklingen av trygg tilknytning til fosterforeldrene (Dozier et al., 2001, sitert i Bufdir, 2016, s. 23-24). Dette bekrefter også Stang og Baugerud (2018, s.27) som trekker frem at fosterbarn møter flere utfordringer ved etablering av ny tilknytning. For fosterbarna vil tilknytning til nye omsorgspersoner stå i fare dersom de overfører sine indre arbeidsmodeller til fosterforeldrene.

Som presentert i teorikapittelet har barn mulighet til å endre sin indre arbeidsmodell over tid dersom de opplever positive endringer. I NOU 2012: 5 (s. 110) pekes det på at barn med dårlig indre arbeidsmodell får store konsekvenser for barnets fungering. Barna tviler på andres intensjoner og interesse for å gi dem omsorg og kan møte andre med negative holdninger (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 72). Likevel kan fosterforeldre som gir trygg og god omsorg over tid bidra til å skape en trygg base der barna gradvis kan endre sin indre arbeidsmodell og utvikle en utviklingsfremmende identitet (Schofield & Beek, 2006; Howe, 2009; sitert i Haugli & Havik, 2018, s. 73). Dette støttes også av rapporten til Bufdir (2016, s. 19) som legger til at dette handler om et kontinuerlig samspill mellom fosterforeldre og fosterbarn. Samtidig kan det være utfordrende for fosterforeldre å tilpasse omsorgen til barnet som gir varierende uttrykk for sine behov. I midlertidig trekker Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 292-293) frem viktigheten av at fosterforeldre er inkluderende, gir barnet tid og

oppmerksomhet. Samtidig peker Stang og Baugerud (2018, s. 28) på hvordan det kan være vanskelig for fosterforeldre å reagere dersom barnet møter de med mistillit og unngåelse. Fosterforeldre kan da reagere ved å trekke seg tilbake. Sett i lys av barnas utrygge tilknytningsmodell vil barnet her få antagelsene sine bekreftet; de kan ikke stole på andre og er ikke verdt andres oppmerksomhet.

5.2 Barnets alder

Hvor lenge barna har bodd med biologiske foreldre, barnets alder og tilknytningskvalitet ved plassering har betydning for tilknytningen til fosterforeldrene. Barn som plasseres i fosterhjem når de er små har ikke behov for samvær biologiske foreldre for sin egen del (Sjøvold & Furuholmen, 2015, sitert i Stang & Baugerud, 2018, s. 26). Begrunnelsen er at barn har behov for ro og god omsorg fra fosterforeldrene. Haugli og Havik (2018, s. 102) trekker frem at barn som flytter når de er små raskt utvikler tilknytning til fosterforeldrene og ser på dem som en trygg base. Fossum et al. (2018, 7-8) fant i sin undersøkelse at barn som flyttet tidlig i fosterhjem opplevde høy grad av stabilitet. Barna trenger likevel tid til å gi avkall på tidligere etablerte tilknytningsstrategier som er utviklet for å beskytte seg selv. Barna som plasseres når de er små har opplevd dårlig eller manglende omsorg. Dette påpekes også av Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 260) som trekker frem at dette gjelder spesielt barn som har vokst opp med russkader eller andre former for alvorlig omsorgssvikt.

Utfallet av tidligere livskriser betydning for håndtering av kommende livskriser og kan også påvirkes av omgivelsene (Håkonsen, 2009, s. 46). Barn som lever i utrygge omgivelser løser ikke bare livskrisene på en uheldig måte, men kan også utvikle utrygg tilknytning. Ifølge Kvello (2020, s. 90) blir utrygg tilknytning tydeligere når barn utsettes for stress, eksempelvis ved flytting til nye omsorgspersoner og samvær med biologiske foreldre. For at barna skal skape trygghet for seg selv i slike situasjoner brukes eksempelvis avstand som en strategi (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 73).

På den ene siden skriver Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 280) at større barn kan ha utviklet flere utfordringer, deriblant atferdsproblemer, en potensiell faktor for at fosterplasseringen ikke lykkes. I tillegg kan tilknytning til nye omsorgspersoner kan være utfordrende for

tenåringer som skal balansere tilknytning med selvstendighet (Mcway et al., 2010, sitert i Stang & Baugerud, 2018, s.33). Dette kan knyttes til den femte livskrisen til Erikson. Ungdommene er hormonelle og kjenner på følelsesmessige spenninger, og gjenopplever tidligere faser på nytt. Ungdommene søker å finne mening og forutsigbarhet, og krisen handler om forvirring rundt egen person, og hvem man var, er og skal bli (Håkonsen, 2009, s. 49). Flytting til fosterhjem fører til at tenåringer får brudd i sammenhengende livshistorie og kan kjenne på ensomhet som kan forsterkes av at fosterforeldrene ikke kjenner dem (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 270).

På den andre siden er det studier som viser at det ikke er en markant sammenheng mellom alder og sammenbrudd (Egelund & Hestbæk, 2003, sitert i Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 280). Barn som ikke har opplevd trygg tilknytning med biologiske foreldre kan etter flytting til fosterforeldre oppleve at de er til å stole på, og dermed kan knytte seg til (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 280). Haugli og Havik (2020, s. 69) trekker frem at barn med utrygg tilknytning kan etablere ny tilknytning i fosterhjemmet. Dette forutsetter at barn kan erfare hva god omsorg er, og dermed oppleve fremtiden som mer forutsigbar. Tenåringer som flytter fra et ustabil hjem til fosterhjem kan kjenne på omsorg som baserer seg på pålitelighet og forutsigbarhet. Dette dannet grunnlag for trygghet og stabilitet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 270).

Ungdommer har behov for fosterforeldre som en trygg base i utforsking, trøst og omsorg når de møter vanskeligheter og nedturer i tenårene (Schofield & Beek, 2009, sitert i Bufdir, 2016, s. 24). Når fosterbarn lærer å kjenne på mestringsfølelse og opplevelse av at de er elsket, kan fosterforeldre hjelpe barna til å forandre sin mening/opplevelse av hvem de er, og gradvis lære å etablere nye relasjoner (Haugli & Havik, 2020, s. 73).

5.3 Samvær

Et formål med samvær mellom barn og biologiske foreldre er at barnet skal oppleve kontinuitet. Når beslutning om samvær skal fastsettes er stabilitet og god kontakt med voksne på den ene siden, og kontinuitet i omsorg den andre siden (Haugli & Havik, 2018, s. 84). Rapporten fra Bufdir (2016, s.27) påpeker at kontakt med biologiske foreldre fører til kontinuitet for barnet, samtidig skal de ha kjennskap til hvor de kommer fra. I NOU 2012: 5

(s. 112) trekkes det frem hvordan samvær bør ha to mål; barnas videre utvikling av tilknytning til sine biologiske foreldre og utvikling av tilknytning til fosterforeldre. Det er likevel naturlig å anta at forholdet barnet hadde til sine biologiske foreldre før barnet ble flyttet har betydning for samværet. Ifølge Stand og Baugerud (2018, s. 101) kan foreldre motta hjelp og dermed redusere sine utfordringer, derfor kan de klare å fungere som utviklingsstøttende og tilstedeværende foreldre under samvær. Samtidig trekker Aamodt og Mossige (2014, s. 25) frem forholdene som førte til flytting av barnet, og at samværet kan føre til at barnet opplever mer av den dårlige omsorgen de opplevde før de flyttet. Det kan tenkes at det ikke trenger å være enten eller, og at barna kan oppleve kontinuitet ved kontakt og tilknytning til foreldre, samtidig som de utvikler tilknytning til fosterforeldrene (Aamodt & Mossige, 2014, s. 25).

Det er flere holdepunkter for at samvær har positiv effekt på barnets tilknytning til fosterforeldrene. Ifølge Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 317) kan biologiske foreldre påvirke hvordan barnet finner seg til rette i fosterhjemmet og utvikler tilknytning til fosterforeldrene. Dette bekreftes av Stang og Baugerud (2018, s. 23) som skriver at samvær som fokuserer på emosjonell støtte kan skape trygghet for barnet. Gjennom samvær kan barna få mulighet til å bearbeide sorgen over å skilles fra sine foreldre (Haugli & Havik, 2018, s. 99). Bufdir (2016, s. 27) peker på hvordan samvær kan være en kilde til stabilitet i barnets fosterhjem. På den ene siden har det for barnet stor betydning at biologiske foreldre under samvær anerkjenner at barnet har flyttet og på den måten åpner opp for at barnet kan etablere en tilknytning til fosterforeldrene. Ved samvær har barnet mulighet til å få forståelse av nødvendigheten for flytting, noe som videre kan føre til mestring og innsikt i at det ikke er barns skyld at de må flytte (Haugli & Havik, 2018, s. 100). Aamodt og Mossige (2014, s. 23) mener at spørsmål rundt samvær kan føre til konflikt, og at utgangspunktet for samvær er behovene til barna. Det vil si at det må tilrettelegges og gjennomføres slik at hverdagen til barna blir enklest mulig. Videre hevdes det at behovet kan være tvetydig både for barnet, men også for omsorgspersonene, dermed blir det forskjellige syn på behovet for samvær. På den andre siden kan foreldre kjempe mot barnets flytting, være sinte og redd for at barnet knytter seg til andre, forsøker å knytte barnet til seg under samvær. Barnet opplever et lojalitetspress og samværet kan hindre barnet i tilknytningsprosessen til fosterforeldrene (Bunkholdt & Kvaran, 2018, s. 317).

Samtidig kan samvær føre til utfordringer for barnets tilknytning til fosterforeldrene. Selv om samvær med biologiske foreldre kan være positivt, kan det også være stressende for barna. Det er knytt opp bekymringer mot samvær med biologiske foreldre, da det negativt kan påvirke tilknytningen barnet har fått til fosterforeldrene (Fossum et al., 2018, s.3). Som nevnt tidligere har barna stor «bagasje» med seg, eksempelvis vold eller eksponering for ruspåvirkede foreldre. Barn som har samvær med foreldre som utsatt dem for omsorgssvikt kan oppleve å bli retraumatisert og vanskelige minner dukker opp og fører til sterke reaksjoner (Stang & Baugerud, 2018, s. 30). Rapporten fra Bufdir (2016, s. 27-28) peker også på faren ved retraumatisering og legger til at barnets gamle tilknytningsstrategier kan komme tilbake og dermed påvirke tilknytningen til fosterforeldre negativt.

Fossum et al. (2018, s. 9) hevder at det ikke er noen spesiell sammenheng mellom barnets mentale helse og samvær med biologiske foreldre. Samtidig er det en sammenheng mellom tilpasning i fosterhjemmet og samvær (Havik, 2007, sitert i Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 315). Det er nærliggende å anta at barnets tidligere tilknytningsrelasjoner og indre arbeidsmodeller trigges ved vanskelige samvær og får bekreftet antakelser om at de ikke kan stole på andre eller verdt foreldrenes omsorg. Dette bekreftes også av Kvello (2020, s. 87) som mener mange barn endrer atferd når samvær nærmer seg. I en slik sammenheng blir barnet stresset, som dermed fører til at barnet er tilbake til utrygg tilknytning som de bruker tid på å bearbeide.

Fosterbarna har ofte behov for hjelp til forberedelse og støtte fra fosterforeldrene, både før og etter samværet ifølge informantene i studien til Stang og Baugerud (2018, s. 110). Haugli og Havik (2018, s. 117) nevner betydningen av fosterforeldrenes inkludering av biologiske foreldre og at foreldreskapet er noe de deler. Samtidig kan det være vanskelig for fosterforeldre å oppleve at fosterbarna kan bli skuffet eller får negative reaksjoner i forbindelse med samværet (Cleaver, 2000, sitert i Stang & Baugerud, 2018, s. 49). Barna opparbeider seg tillit til fosterforeldrene dersom de opplever at de stiller opp og gir beskjed hvis det skjer noe uakseptabelt under samvær, da lærer barna at de kan stole på fosterforeldrene. Samtidig er det ikke alltid like lett for fosterforeldrene å si ifra. Ifølge informantene i Stang og Baugerud (2018, s. 110) kan barn oppleve et tillitsbrudd til

fosterforeldrene, som kan være alvorlig med tanke på tidligere erfaringer de har hatt

Haugli og Havik (2018, s. 119) mener at fosterforeldre bryter barnets tillit ved og eksempelvis presse barnet til samvær. Det kan føre til at barnet har vanskeligheter med å stole på fosterforeldrene og videre må bygge opp ny tillit. For barn med utrygg tilknytning vil dette være følelser de har kjent på tidligere og de vil på sin side distansere seg og ikke vise egne følelser. Fosterforeldrene kan også reagere ved å distansere seg fra barnet (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 73). Fosterforeldre har behov for å se positivt utvikling hos barnet, et resultat som motiverer arbeidet de gjør med barna, motsatt tilfelle kan det for noen føre til at de gir opp (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 280).

5.4 Kontakt på sosiale medier

Tilgang på sosiale medier fører til at det åpnes opp for kontakt med biologiske foreldre på flere arenaer. Kontakten på sosiale medier kan være hyppigere og føre til mer kontakt enn hva samværsavtalen tilsier og er vanskelig for andre å regulere (Aamodt & Mossige, 2014, s. 12). Stang og Baugerud (2018, s. 43) påpeker at det finnes lite forskning på hvordan den digitale kontakten påvirker barna.

På den ene siden hevder Aamodt og Mossige (2014, s. 31) at digital kontakt fører til flere muligheter. Barnet kan oppleve en ro og en hverdag som er lettere å håndtere og at de tilpasser seg lettere i fosterhjemmet. Ene fostermoren i undersøkelsen opplevde å mestre sin oppgave bedre ved å møte barnas behov og tilrettelegge for barnets kontakt med mor og at barnet da ble tryggere (Aamodt & Mossige, 2014, s. 32). Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 284) hevder at det er viktig at fosterforeldre inkluderer biologiske foreldre i barnas "nye" liv sammen med dem. Via sosiale medier kan barn og foreldre dele informasjon, bilder og erfaringer. Kontakten kan være berikende og, de kan oppleve nærhet på avstand og uten å ha direkte kontakt (Aamodt & Mossige, 2014, s. 34- 36). Ungdommene i studien til Aamodt og Mossige (2014, s. 32) trekker frem sosiale mediers betydning med å få mer kontakt. Også Stang og Baugerud (2018, s. 43) fant at kontakt på sosiale medier var godt dersom de ikke kunne møte foreldrene, selv om barna foretrakk fysisk samvær. Ungdommene påpeker at sosiale medier gir dem mulighet til å bevare det sosiale båndet til familien, et bånd som alltid vil være der (Aamodt & Mossige, 2014, s. 33).

På den andre siden finner man flere utfordringer knyttet til kontakt mellom barn og foreldre på sosiale medier. For barn som har opplevd omsorgssvikt kan kontakten på sosiale medier oppleves like utrygt som fysisk samvær (Furuholmen og Sjøvold, 2015 sitert i Stang & Baugerud 2018, s. 44). Barna som er lojale overfor sine foreldre kan oppleve en lojalitetskonflikt mellom foreldre og fosterforeldre, et potensielt hinder for tilknytningen til nye omsorgsgivere (Aamodt & Mossige, 2014, s. 43). Ifølge Bunkholdt og Kvaran (2015, s. 282) er barna knyttet til biologiske foreldre til tross for vanskelige omsorgsvilkår tidligere. Barna opplever at biologiske foreldre ikke vil "dele" barna sine med andre og «[...] bruker skjulte eller åpne strategier for å presse barn til lojalitet for å hindre dem i å utvikle tilknytning og lojalitet til andre enn dem selv" (Bunkholdt & Kvaran, 2015, s. 282). Gjennom sosiale medier får foreldrene mulighet til å "straffe" barna, avvise dem ved å eksempelvis slette de som venn på facebook, eller ta så mye kontakt at det kan bli for mye for barnet å håndtere (Aamodt & Mossige, 2014, s. 47).

Barn med desorientert tilknytning mangler beskyttelsesstrategier i vanskelige situasjoner knyttet til foreldre. Barnet kan bli stresset, engstelig og gamle tilknytningsstrategier knyttet til foreldrene kan komme tilbake når foreldre avviser eller straffer barna, noe som kan påvirke tilknytningen til fosterforeldrene negativt (Bufdir, 2016, s. 27). Barnet kan bli urolig dersom kontakten er ustabil og kan oppleve bekymring når de får tilgang til informasjon om de burde skjermes for, eksempelvis dersom mor er ruset, kommer med negative kommentarer om fosterhjemmet eller negative sider ved eget liv (Aamodt & Mossige, 2014, s.44- 45). Barna har da, til tross for at de gjerne er i tenårene, et behov for at fosterforeldre kan gi trøst og omsorg (Bufdir, 2016, s. 24). For fosterforeldre kan den digitale kontakten bli vanskelig å håndtere på grunn av omfanget og hvordan de ser det påvirker barnet (Aamodt & Mossige, 2014, s. 59). Fosterforeldrenes evne til å forstå barnets emosjonelle uttrykk, eksempelvis i situasjoner som oppleves som vanskelig, har stor betydning for utviklingen av en tilknytningsrelasjon med barnet (Bufdir, 2016, s . 23).

6.0 Oppsummering

Oppgaven har tatt utgangspunkt i problemstillingen «Hvordan kan samvær påvirke barnets tilknytning til fosterforeldrene?». Jeg har presentert tilknytningsteori og teori om omsorgssvikt, barn som utsettes for omsorgssvikt og plasseres i fosterhjem samt teori om samvær. Videre har jeg gjennomført litteratursøk og funnet fire forskningsartikler som var relevant. Drøftingen viser at det ikke er et entydig svar på problemstillingen.

Formålet for samvær mellom foreldre og barn er at barnet skal oppleve kontinuitet og få en sammenhengende livshistorie. For noen barn kan samvær med foreldre skape ro og trygghet, for andre engstelse, utrygghet og retraumatisering. Alder, barnets etablerte trygge eller utrygge tilknytning og graden av alvorlighet på omsorgssvikten barnet har levd under, er noen av faktorene som spiller inn på barnets ønske eller utbytte av samvær. Barn og foreldres kontakt på sosiale medier kan føre til samme muligheter eller utfordringer for barnets utvikling og tilknytning til fosterforeldre. Denne digitale kontakten er ofte mer omfattende enn samværsavtalen tilsier og er vanskelig for andre å kontrollere. Foreldrenes aksept for barnets plassering og fosterforeldrenes støtte og omsorg har stor påvirkning for barnets tilknytning til fosterforeldrene.

7.0 Referanseliste

- Aamodt, H. A. & Mossige, S. (2014). *Kontakt på sosiale medier mellom foreldre og barn under offentlig omsorg: «Det er morsomt for mamma å følge med på oss. Da ser hun at vi driver med idrett»* (NOVA Rapport 4/2014). https://www-idunn-no.galanga.hvl.no/tnb/2018/0203/kontakt_paa_sosiale_medier_mellom_foreldre_og_barn_under_off
- Backe- Hansen, E., Havik, T. & Grønningsæter, A. B. (2013). *Fosterhjem for barns behov: Rapport fra et fireårig forskningsprogram* (NOVA Rapport 16/2013). <https://oda.oslomet.no/odaxmlui/bitstream/handle/20.500.12199/5066/Nettversjon-NOVA-R-16-13.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>
- Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet. (2016). *Metoder som kan styrke tilknytning mellom fosterbarn og fosterfamilie* (Rapport 01/2016). https://bibliotek.bufdir.no/BUF/101/Metoder_som_kan_styrke_tilknytning_mellom_fosterbarn_og_fosterfamilie.Rapportpdf.pdf
- Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet. (2021a, 15.april). *Barn I fosterhjem*. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Barn_og_unge_med_tiltak_fra_barnevernet/barn_i_fosterhjem/ (Bufdir 2021a)
- Barne,- ungdoms- og familiedirektoratet. (2021b, 19.april). *Oppsummert status i tall for barnevernet*. https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/Oppsummert_status_i_tall_for_barnevernet/
- Bunkholdt, V. & Kvaran, I. (2015). *Kunnskap og kompetanse i barnevernsarbeid*. Gyldendal Akademisk.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7.utg.). Gyldendal.

- Fellesorganisasjonen. (2019). *Yrkesetisk grunnlagsdokument for barnevernspedagoger, sosionomer, vernepleiere og velferdsvitere*. <https://www.fo.no/getfile.php/1311735-1585635696/Dokumenter/Din%20profesjon/Brosjyrer/Yrkesetisk%20grunnlagsdokument.pdf>
- Forandringsfabrikken. (2021). *100 barn 7-18 år om samvær i barnevernet: Det handler om oss*. Forandringsfabrikkens kunnskapssenter. <https://forandringsfabrikken.no/det-handler-om-oss-2021>
- Forente nasjoner. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Barne- og familiedepartementet. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdf/v/178931-fns_barnekonvensjon.pdf
- Forskrift om fosterhjem. (2003). *Forskrift om fosterhjem (FOR-2003-12-18-1659)*. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2003-12-18-1659/§3>
- Fossum, S., Vis, S. A. & Holtan, A. (2018). Do frequency of visits with birth parents impact children's mental health and parental stress in stable foster care settings. *Cogent Psychology*, 5 (1). <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/23311908.2018.1429350?needAccess=true&>
- Haugli, T. & Havik, T. (2018). *Samvær i barnevernsaker. Psykologiske og juridiske vurderinger*. Universitetsforlaget.
- Høgskulen på Vestlandet. (u.å.). *Søk etter fagressursar*. Hentet 20. april 2021 fra <https://www.hvl.no/bibliotek/sok-etter-fagressursar/?filters=Barnevernogsosialfag>
- Håkonsen, K. M. (2009). *Innføring i psykologi (4.utg)*. Gyldendal Akademisk.
- Killén, K. (2009). *Sveket I. Barn i risiko- og omsorgssviktsituasjoner (4.utg.)*. Kommuneforlaget.

Kvello, Ø. (2020). *Barn i risiko: Skadelige omsorgssituasjoner* (2.utg.). Gyldendal.

NOU 2012: 5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

<https://www.regjeringen.no/contentassets/e212cdbe211d4e699983049c3070870e/no/pdfs/nou201220120005000dddpdfs.pdf>

Smith, L. (2017). Tilknnytning: teori og forskning. I L.M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling. Innføring i psykologiske perspektiver* (s. 139- 179). Universitetsforlaget.

Stang, E. G. & Baugerud, G-A. (2018). *Samvær etter omsorgsovertakelse: En barnefaglig og juridisk utredning* (OsloMet Rapport 2018 nr 10).

<https://www.bufdir.no/Bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004801>

Thidemann, I. J. 2015. *Bacheloroppgaven for sykepleierstudenter*. Universitetsforlaget.